

atbalstu institūts spēja izdot visus četrus “Latvijas Vēstures Institūta Žurnāla” numurus. Kopumā publicēti gandrīz 70 zinātniskie raksti, sešu zinātnisko konferenču tēzes, 36 konferenču, grāmatu apskati un recenzijas, kā arī citas ar zinātnes dzīvi saistītas informācijas, vairākas populāras publikācijas vietējos žurnālos un laikrakstos.

Tomēr, lai cik nav bijuši grūti laiki, vēstures institūts pastāv jau 75 gadus. Atzīmējot institūta dibināšanu, kas notika 1936. gada 14. janvārī, visā 2011. gada garumā institūts atskatīšies uz paveikto darbu, publicējot dokumentus, rakstus, attēlus “Latvijas Vēstures Institūta Žurnālā”. Publikāciju cikls tika aizsākts jau 2010. gada žurnāla ceturtajā numurā.

Novēlēsim institūtam jubilejā vēl ilgus pastāvēšanas gadus, nozīmīgus un fundamentālus pētījumus Latvijas vēsturē, atzinību Latvijas sabiedrībā un atpazīstamību pasaulē.

Viktorija Bebre

STARPTAUTISKA KONFERENCE “ATCEROTIES OTRO PASAULES KARU. MONUMENTI UN MUZEJI CENTRĀLAJĀ UN AUSTRUMEIROPĀ”

Vēsturiskā atmiņa šodien ir ļoti populārs pētniecības temats. Iemesls acīmredzot slēpjas kā paša fenomena, tā arī pētniecības starpdisciplinārajā raksturā. Vēsturiskās atmiņas pētniecība nodarbojas ar to, kā atmiņa tiek sociāli konstruēta (veidota) un kā šajā procesā piedalās gan atsevišķi indivīdi, gan sabiedrības interešu grupas, gan arī politiķi un profesionāli vēsturnieki. Spriedze starp vēstures zinātni, kas cenšas būt objektīva un kritiska, un kolektīvo vēsturisko atmiņu, kas neizbēgami ir subjektīva un selektīva un saistīta ar šodienas problēmām, turklāt atrodas attiecīgā brīža politisko noskaņojumu un vajadzību ietekmē, liek vēsturniekiem nereti ar aizspriedumiem uztvert vēsturiskās atmiņas fenomenu kā kaut ko traucējošu, kam ir maz kopīga ar akadēmisku vēstures pētniecību. Tomēr akadēmiskā vēstures zinātne pati ir daļa no vēsturiskās atmiņas veidošanas procesa, un negativisms nereti izriet no vēlēšanās un nespējas to kontrolēt. Vienlaikus arī vēsturnieki kā izziņas avotu radītāji un eksperti, kā cilvēki ar noteiktiem politiskiem uzskatiem dod savu ieguldījumu valsts centienos veidot kādu kopēju nāciju saliedējošu vēstures naratīvu (t.s. atmiņas politika). Muzeji un pieminekļi ir sava veida krustpunkts, kurā akadēmiskās vēstures zinātnes objektivitāte saskaras un nereti konfrontē ar valstsvīru centieniem izmantot vēsturi politisku mērķu labad un sabiedrības kolektīvo vēsturisko atmiņu. Būtībā vēsturiskā atmiņa ir pastāvīga un neizbēgama konflikta arēna. Konflikts ir starp valstīm, kas bijušas iesaistītas attiecīgajos vēstures notikumos, un konflikts ir katras valsts sabiedrības iekšienē. Konflikts pastāv arī starp daudzajām individuālajām un grupu kolektīvajām atmiņām un vēlmi radīt kopīgu stāstījumu, kas būtu pieņemams visai sabiedrībai vai vismaz tās vairākumam. Otrā pasaules kara

vēsture un tās dažādās interpretācijas Austrumos un Rietumos vēsturiskās atmiņas pētniecības kontekstā nenoliedzami ir viens no sāskajiem jautājumiem.

Muzeju un pieminekļu lomai Otrā pasaules kara vēsturiskās atmiņas veidošanā bija veltīta 2010. gada 1.–3. jūlijā Berlinē notikusi starptautiskā konference “Atceroties Otro pasaules karu. Monumenti un muzeji Centrālajā un Austrumeiropā”. Konferences idejas autors ir prof. **Stefans Trēbsts** (*Stefan Troebst*). Konferenci organizēja Leipcigas universitātes Globālo un Eiropas studiju institūts kopā ar Eiropas Atmiņas un solidaritātes tīklu (*European Network of Remembrance and Solidarity*), piedaloties Bertelsmana fondam un virknei citu organizāciju. Galvenā konferences tēma bija par to, kā Otro pasaules karu atceras Vācijā, Polijā un Krievijas Federācijā. Protams, konferences vieta un tās laikā organizētās ekskursijas uz pieminekli poļu karavīram un vācu antifašistam, uz padomju karavīru memoriālu Treptovparkā, Vācijas–Krievijas muzeju Karlshorstā, dokumentācijas centru “Terora topogrāfija”, kā arī uz holokausta memoriālu Berlinē uzsvāru vairāk novirzīja uz to, kā Otro pasaules karu un holokaustu atceras Vācijā, kas arī bija pirmās sesijas tēma, tomēr reprezentatīvais konferences dalībnieku loks un tēmu aktualitāte ne mazāk interesantais padarīja arī pārējo sesiju tēmas – par Otrā pasaules kara atmiņu Krievijā un Polijā, kā arī diskusiju par atšķirīgajām vēsturiskās atmiņas valodām Eiropā. Tiesa gan, tieši muzeju un pieminekļu lomai referenti un diskusijas dalībnieki pievērsās mazāk, lai gan jāatzīmē ļoti iespaidīgā Gdaņskas Otrā pasaules kara muzeja Vesterplatē koncepcijas vizuālā prezentācija un vispār Polijas pārstāvju uzstāšanās par šo tēmu.

Konferences oficiālā atklāšana notika Ārlietu ministrijā. To ievadīja ārlietu ministrs **Gvido Vestervelle** (*Guido Westerwelle*), bet garākas runas teica Polijas–Krievijas Sarežģīto jautājumu komisijas locekļi **Andžejs Kšis-tofs Kunerts** (*Andrzej Krzysztof Kunert*) un **Aleksandrs Čubarjans**. Runās izskanēja atzinīgi Vācijas–Polijas un Polijas–Krievijas starpvalstu komisiju darbības vērtējumi, kā arī cerības, ka veiksmīgā sadarbība turpināsies. A. Čubarjans pievērsās arī jautājumam par kopīgu mācību grāmatu rakstīšanu par Otro pasaules karu. Kā veiksmīgus viņš novērtēja krievu un vācu, kā arī krievu un ukraiņu mācību līdzekļus, bet par ne tik veiksmīgu atzina krievu un poļu kopīgas mācību grāmatas sagatavošanas pieredzi. Uz starpvalstu vēsturnieku komisiju ieguldījumu sapratnes meklējumos starp Vāciju, Poliju un Krieviju konferences gaitā tika norādīts vairākkārt. Tomēr diskusijas parādīja, ka izlīguma meklējumu sekmes lielā mērā, ja ne gandrīz pilnībā ir atkarīgas no politiskās gribas. Polijas un Vācijas gadījumā šāda abpusēja griba ir bijusi un sadarbība ir ļoti veiksmīga. Visai pozitīvi tika vērtēta arī Krievijas un Vācijas vēsturnieku sadarbība. Savukārt Polijas un Krievijas gadījumā attiecības ir saspringtākas, tomēr pozitīvajā starpvalstu attiecību gaisotnē, kas bija izveidojusies pēc Smoļenskas katastrofas, attiecību perspektīva tika vērtēta visai cerīgi.

Būtībā konferences referātu centrā bija tas, kā vēstures zinātne, vēsturiskā atmiņa un vēstures politika mijiedarbojas Vācijā, Polijā un Krievijā, kā vēsturiskie mīti par Otro pasaules karu, kas bija izveidojušies līdz

1989. gadam, pēdējos 20 gados tiek pārvarēti vai transformējas. Šajā ziņā referentu uzstāšanās sniedza vērā ņemamu ieskatu.

Plašu ieskatu problēmās, kas ir aktuālas Eiropas vēsturiskās atmiņas pētniecībā par Otro pasaules karu un kā minēto valstu Otrā pasaules kara atmiņu kultūras iekļaujas kopējā Eiropas ainā, konferences pirmās plenārsēdes ievadā sniedza Oldenburgas universitātes profesors un Atmiņas un solidaritātes tīkla uzticības padomes loceklis **Matias Vēbers** (*Matthias Weber*). Viņš norādīja, ka kopēju Eiropas vēsturisko atmiņu nav iespējams radīt. Nenoliedzami, pastāv divas atmiņu kultūras – Rietumu (holokausts kā negatīvs Eiropas pamata mīts) un Austrumu (komunisma noziegumu pielīdzināšana nacisma noziegumiem). No Rietumu atmiņu kultūras būtībā ir izslēgti veseli reģioni, piemēram, Baltkrievija un Ukraina Otrajā pasaules karā. Tomēr notiek pārmaiņas arī šo divu grupu ietvaros, kuras nosaka kā postkomunistisko valstu (arī Latvijas un Lietuvas) centieni panākt komunisma noziegumu pielīdzināšanu nacisma noziegumiem, tā arī izmaiņas, kas izriet no Eiropas Savienības paplašināšanās un Vācijas apvienošanās procesiem.

Ahenes universitātes profesors **Helmuts Kēnigs** (*Helmut König*) sīkāk piešķārās jautājumam par atmiņu kultūru Vācijā un to, kā šo procesu ietekmējuši vēsturnieku pētījumi. Viņš norādīja, ka pēdējos 20 gados galvenie strīdi Vācijā – kā sabiedrībā, tā historiogrāfijā ir bijuši par trīs jautājumiem: 1) kara beigu novērtējums (atbrīvošana vai katastrofa); 2) vācieši kā upuri; 3) vācieši kā noziedznieki. Pirmajā jautājumā Rietumvācijā līdz 90. gadiem dominēja uzskats par kara beigām kā atbrīvošanu un šo uzskatu akceptēja absolūtais vairākums iedzīvotāju, bet tagad šis jautājums šķiet mazāk aktuāls. 90. gados priekšplānā izvirzījās jautājums par kara beigām kā katastrofu. Un šajās tēmās ietilpst arī priekšstats par vāciešiem kā upuriem (izdzīvošana kara laikā un uzreiz pēc kara; pilsētu bombardēšanas; izvarošanas un cita veida uzvarētāju vardarbība pret civiliedzīvotājiem). Tomēr šī diskusija neapstrīd 80. gados sasniegto konsensu par to, ka vācieši bija noziegušies. Pēdējos 20 gados apritē nonākušie jaunie materiāli ne tik daudz izraisa vēlēšanos meklēt atsevišķus vainīgos (kas bija raksturīgi 60.–70. gadu diskusijām), cik drīzāk apzināties visu vāciešu vainu un samierināties ar notikušo.

Attiecībā uz holokausta pētniecību H. Kēnigs norādīja, ka, pirmkārt, vēsturnieku pētījumi arvien vairāk pārvirzās uz Austrumiem, jo ir kļuvuši pieejami Polijas un bijušās PSRS arhīvi, otrkārt, jaunie pētījumi ļauj diferencētāk aplūkot genocīda un masu slepkavību procesu (holokausts kā Berlīnes un vietējo līderu kopējs lēmums; vērmahta loma masu slepkavībās).

H. Kēniga referāts palīdzēja niansētāk izprast diskusijas, kuras radīja Berlīnes Holokausta memoriāla projekts un tā realizācija. Par tām referēja politologs **Ēriks Meiers** (*Erik Meyer*). Ja pati memoriāla nepieciešamība neizraisīja nopietnas diskusijas (jo izrietēja no spēkā esošā oficiālā principa, ka citi noziegumi nav pielīdzināmi holokaustam), tad citos jautājumos konflikts bija visai nopietns, piemēram, par atrašanās vietu (vai pieļaujama memoriāla atrašanās tik tuvu bijušajai Reihskancelejai), par kompleksa izmēriem (asociācijas ar III Reiha gigantomāniju), par nosaukumu (ja me-

moriāls ir nogalinātajiem Eiropas ebrejiem, vai memoriāli ir nepieciešami arī citām nacisma upuru grupām?). Daudziem nepatīk arī tas, ka memoriāls nesniedz visiem obligātu ievirzi, koncepciju.

Vācijas problēmas lielā mērā sasaucas ar Austrijas sabiedrības uzskatiem par savas valsts iedzīvotāju vainas un atbildības problēmu Otrajā pasaules karā. Austrijas Zinātņu akadēmijas pārstāve vēsturniece **Heidemarija Ūla** (*Heidemarie Uhl*) norādīja, ka Austrijā līdz 90. gadu sākumam valdošais mīts bija, ka Austrijas anšluss bija militāra okupācija, savukārt 1945. gada 8. maijs – atbrīvošanas diena. Holokausts no šīs shēmas būtībā bija izņemts ārā – kā ciešanas, kam nav tiešas saistības ar austriešiem. 90. gados šos mītus sāka apstrīdēt, vispirms jau kontekstā ar diskusijām par kolaborācijas problēmu, kas sākās Francijā. Turklāt zīmīgi tas, ka diskusija par austriešu atbildību, par to, ko viņi ir izdarījuši sliktu citiem, notika ne tikai vēsturnieku vidū un politiskajās aprindās, bet arī ģimenēs, privāti. Tādējādi šodien kolektīvā vēsturiskā atmiņa ietver arī vainas apzināšanos, tomēr tā neatceļ cietēju mītu.

Rezumējot var teikt, ka Vācijas un Austrijas gadījumā dominējošais jautājums vēsturiskās apziņas kontekstā ir par vainu un atbildību. Laika posmā pēc Otrā pasaules kara un it īpaši pēdējos 20 gados vadošā tendence ir bijusi no centieniem novelt vainu uz nacistisko režīmu un tā līderiem, pārējos sabiedrības locekļus traktējot kā režīma upurus, pāriet uz jautājumu par “nenacistisko” institūciju, kā arī ierindas, “mazo” cilvēku iesaisti noziegumos pret cilvēci un kara noziegumos. Otra vērā ņemama tendence pēc aukstā kara ir centieni parādīt, ka vācieši bija ne tikai noziedznieki, bet arī atbrīvotāju (pirmām kārtām padomju) vardarbības un represiju upuri.

Polijas gadījumā arī var runāt par nopietnām pārmaiņām attieksmē pret Otrā pasaules kara vēsturi. Komunisma gados dominējošais mīts saistījās ar poļu ārkārtīgi lielajiem cilvēku zaudējumiem karā, patriotismu, varonīgo pretošanos nacistiem. Kolaborācijai, ebreju ciešanām, sarežģītajām attiecībām ar ukraiņiem un lietuviešiem šajā mītā nebija vietas. Šis mīts bija introverts, tas konfliktēja ar kaimiņu tautu vēsturisko atmiņu un izslēdza no kolektīvās vēsturiskās atmiņas vērā ņemamus personīgās pieredzes un atmiņu slāņus. Diskusijas, kas izraisījās pirms dažiem gadiem sakarā ar to, ka premjerministra Donalda Tuska vectēvs, kašubs pēc tautības un Gdaņskas brīvpiilsētas iedzīvotājs, 1944. gadā bija iesaukts vērmahtā (no kura dezertēja pēc dažiem mēnešiem), liecina, ka joprojām sabiedrības skatījumā ne tikai brīvprātīga, bet arī piespiedu kolaborācija ar nacistiem ir tabu temats. Pēdējos gados šajā ziņā ir notikušas būtiskas izmaiņas, taču vēsture arvien ir politiskās cīņas un sabiedrības konfrontācijas objekts. To apliecināja arī poļu vēsturnieku referāti.

Varšavas universitātes profesors **Vlodzimežs Borodzejs** (*Włodzimierz Borodziej*) norādīja, ka poļu kara uztveres centrā ir četri jautājumi: karadarbība pret III Reihu (par citiem pretiniekiem runā maz); padomju okupācija 1939.–1941. gadā; Varšavas sacelšanās; 1944.–1945. gads – okupāciju nomaiņa, sociālistiskās Polijas dzimšana, Polijas iekšpolitika. Kara kontekstā īpaša loma tiek piešķirta nekomunistiskajai pretošanās kustībai *Armija*

Krajowa, kā arī Katiņas notikumiem. Nozīmīga loma vēstures pētniecībā un izmeklēšanā par kara laikā paveiktajiem noziegumiem ir Nacionālās piemiņas institūtam, kam gan pēdējos gados ir pārņemta politizācija. Vēstures politikai ir bijusi vērā ņemama ietekme, īpaši svarīga tā bija laikā, kad pie varas bija partija “Likums un taisnīgums” (*Prawo i sprawiedliwośc*). Šīs partijas skatījumā Otrā pasaules kara vēstures galvenais notikums bija Varšavas sacelšanās, un tieši ar tās atbalstu ir izveidots Varšavas sacelšanās muzejs. Tā arī visvairāk ir centusies Polijas vēstures skatījumu izvīrīt ES līmeni.

Konflikts izraisījās pēc Jana Grosa grāmatas “Kaimiņi” (par ebreju nogalināšanu Jedvabnes pilsētiņā). Tas, ka poļi ir piedalījušies holokaustā, iedragāja līdz tam poļu sabiedrībā valdošo priekšstatu par sevi kā tautu, kas varonīgi cīnījusies pret vāciešiem un nesusi milzīgus upurus. Metaforiski var teikt, ka Jedvabne tiek pretstatīta Vesterplatei, kas simbolizē patriotismu un pretošanos. Būtībā var runāt par to, ka gan vēsturnieki, gan sabiedrība ir sadalījusies divās daļās, kuras slikti komunicē savā starpā. Šim diskusijām ir noteikts politisks satvars.

Vienlaikus jāņem vērā, ka sabiedrības priekšstatus par Otrā pasaules kara vēsturi Polijā būtiski ietekmē ne tikai politiskās simpātijas un antipātijas, bet arī plašsaziņas līdzekļi un arvien vairāk internets.

Samiernieciskāka pozīcija bija Krakovas universitātes profesoram **Janam Ridelam** (*Jan Rydel*), kurš mēģināja apstrīdēt V. Borodzeja tēzi par divām Polijas vēsturiskajām atmiņām. Pēc viņa domām, pastāv kritiskas diskusijas par vēsturi, piemēram, par poļu attiecībām ar ukraiņiem un lietuviešiem, par vāciešu pārvietošanu no Odras–Neises līnijas. Arī par attieksmi pret ebrejiem, tajā skaitā par ebreju grautiņu 1946. gadā Kelcē, ir veikti pētījumi. Tomēr citi referāti liecināja, ka politiskās pretrunas poļu vēsturnieku vidū un sabiedrībā kopumā par Polijas un poļu lomu Otrajā pasaules karā pastāv un tās visai izteikti izpaužas arī muzeju politikā.

Gdaņskas Otrā pasaules kara muzeja Vesterplatē direktora vietnieks un viens no jaunā muzeja koncepcijas autoriem **Pjotrs Majejskis** (*Piotr M. Majewski*) aplūkoja muzejus kā valsts politikas instrumentu Polijā. Muzejus var iedalīt trijās grupās: martiroloģiski (koncentrācijas nometnes); monogrāfiski (Polijas armijas muzejs, pilsētu muzeji u.c.) un naratīvie muzeji, kuru mērķis ir nevis izstādīt artefaktus, bet gan izstāstīt kādu vēstījumu (naratīvu). Ietekmīgākie šobrīd ir pirmā un trešā tipa muzeji.

Martiroloģiskie muzeji Polijā tiek traktēti kā tautas piemiņas vietas. Līdz 1989. gadam koncentrācijas nometnēs – muzejos valdīja polonizācijas tendence – uzsvērt poļu upuru lielo īpatsvaru. Pēc 1989. gada šī tendence ir mazinājusies. Vairs tik liels uzsvars netiek likts uz lielajiem upuru skaitļiem, bet gan uz cilvēku ciešanām un pazemojumu.

Pie naratīvajiem muzejiem var pieskaitīt Varšavas sacelšanās muzeju, kas daudziem ir modelis, kā runāt, izglīt, iepotēt noteiktu ideoloģisku modeli. Varšavas sacelšanās tiek prezentēta kā galvenais vēstures notikums, poļu patriotisma kvintesence.

Varšavas sacelšanās muzeju un tā ideju atbalstīja prezidents Lehs Kačiņskis, savukārt Gdaņskas Otrā pasaules kara muzeja Vesterplatē (<http://>

www.muzeum1939.pl) paplašināšanu un muzeja koncepciju atbalsta premjerministrs Donalds Tusks un valdība kopumā (2009. gada 1. septembrī D. Tusks parakstīja muzeja dibināšanas hartiju, bet 2010. gada 1. septembrī noslēdzās arhitektūras konkurss). Muzeja koncepcijas līdzautors **Pāvels Mahcevičs** (*Paweł Machciewicz*) uzsvēra, ka tā mērķis ir ienest Eiropas vēsturiskajā atmiņā ideju par to, ka Otrā pasaules kara sākums ir saistīts ar Molotova–Ribentropa paktu, bet kara beigas neatnesa Polijai brīvību. Tas ir arī mēģinājums iziet no strupceļa vācu un poļu attiecībās, kuru rada Vācijas izdzīto savienību centieni aktualizēt jautājumu par vāciešu izdzīšanu no Polijas jauniegūtajām teritorijām un vardarbību un represijām, kas to pavadīja. Mērķis ir nevis apkarot šo naratīvu, bet gan dot savu stāstījumu. Gdaņskas/Dancigas brīvpilsētas piemērs ļauj parādīt daudzus citus Eiropas Otrā pasaules kara vēstures notikumus (piemēram, Hitlera nākšana pie varas, vācu terors pret poļiem, koncentrācijas nometnes – Štuthofa). Tajā pašā laikā muzeja mērķis ir parādīt visu Otro pasaules karu. Polijai tajā būs veltīts ne vairāk kā 50% ekspozīcijas. Tas būs muzejs par karu, taču tajā uzsvars tiks likts uz kara civilajiem upuriem kā visvairāk cietušajiem. P. Mahcevičs atzina, ka muzeja ideja 2008. gadā izraisīja ļoti aktīvas diskusijas. Galvenie kritiķu iebildumi bija par to, ka tas it kā gribot mazināt poļu ciešanu un upuru nozīmi.

Kopš 2005. gada Krievijas vēstures oficiālajā koncepcijā Lielais Tēvijas karš 1941.–1945. gadā un uzvara tajā tiek pasniegts kā svarīgākais notikums visā valsts vēsturē. Jāatzīmē, ka Krievijas sabiedrības lielākā daļa šādu koncepciju pilnībā atbalsta. Būtībā var runāt par tendenci, kas ir diametrāli pretēja tai, kas vērojama Vācijā un Polijā: oficiālais mīts rada tendenci daudzus tematus padarīt par tabu tēmām. Iespējams, tādēļ Krievijas vēsturnieku referātos bija vērojama zināma izvairība.

Valsts Hercena Pedagoģiskās universitātes profesore **Jūlija Kantora**, runājot par izmaiņām Krievijas historiogrāfijā un sabiedrības attieksmi pret Otro pasaules karu, norādīja uz vairākiem PSRS laikā noklusētiem vai tabu jautājumiem, kas tagad aktīvi tiek apspriesti, lai gan no ļoti atšķirīgām pozīcijām, – mazā cilvēka ikdienas dzīve kara laikā; dzīve okupācijā un kolaboracionisms okupētajās teritorijās; padomju kareivji kā atbrīvotāji; Molotova–Ribentropa pakta nozīme. Pēc J. Kantoras domām, diskusija par Krievijā nodibināto komisiju cīņai pret vēstures falsifikācijām liecina, ka Krievijas sabiedrība nevēlas atgriezties pie vienota skatījuma uz vēsturi.

Maskavas Valsts universitātes pasniedzēja **Tatjana Timofejeva** norādīja, ka ir skaidri saskatāma sabiedrības pozitīva identifikācija ar Lielo Tēvijas karu. Tomēr individuālā, ģimenes atmiņa nereti nonāk konfliktā ar kolektīvo vēsturisko atmiņu. Lai gan arī oficiālajā līmenī (prezidents D. Medvedevs) ir atzīts, ka karš bijis nežēlīgs visām pusēm, tomēr jautājums ir par visas sabiedrības vēlmi paskatīties uz karu no plašāka skatpunkta.

Asāk jautājumu formulēja sociologs **Boriss Dubins**. Viņš uzsvēra, ka Krievijas iedzīvotāju pašidentifikācijā pagātnei pēdējos 10–12 gados ir arvien lielāka loma un šī pagātne ir arvien vairāk padomju pagātne. Turklāt aina, kas veidojas sabiedrības apziņā, ir vienpusīga: tā nerēķinās ar

priekšstatiem par karu Polijā, Baltijas valstīs un citur. Masu apziņā Uzvaras diena būtībā aizsedz karu. Aptaujas liecina, ka līdz 75% iedzīvotāju uzskata, ka uzvara Otrajā pasaules karā ir centrālais Krievijas vēstures notikums. Krievu tauta tiek uztverta kā Eiropas glābēja. Savukārt holokausts ir izslēgts no masu apziņas. B. Dubins norādīja arī uz to, ka krievu sabiedrības priekšstati par karu tika izveidoti Brežņeva laikā kā reakcija pret dažādām kara atmiņas versijām, kuras radās inteliģences aprindās (t.s. leitnantu proza; lauku proza; GULAGa un Staļina terora ietekme uz to, kāpēc karš nesa tik lielus cilvēku zaudējumus).

Jāsaka, ka B. Dubina uzstāšanās izraisīja visai asus iebildumus no dažu Krievijas pārstāvju puses. Tā Krievijas Zinātņu akadēmijas Vispārējās vēstures institūta direktora vietnieks **Viktors Iščenko** iebilda B. Dubina tēzei, ka Krievijas akadēmiskajai videi rada problēmu tas, ka kara aina, kas dominē Krievijā, ļoti būtiski atšķiras no kara ainas citās valstīs. Pēc V. Iščenko domām, Krievija šajā ziņā ne ar ko neatšķiras, piemēram, no Polijas, kur arī pastāv atšķirīgi skatījumi. Problēma ir nacionālā kara tēla un individuālo kara tēlu atšķirībās.

Tomēr diskusija par B. Dubina referātu, tāpat arī citu Krievijas pārstāvju referāti liecina, ka problēmas pastāv. Varas centieni nostiprināt oficiālo Otrā pasaules kara mītu sabiedrības konsolidācijas vārdā konfliktē gan ar Eiropā valdošajām tendencēm dekonstruēt mītus, gan arī ar informāciju, kas ar jauniem pētījumiem un jauniem vēstures avotiem nokļūst akadēmiskajā apritē, turklāt tie konfliktē arī ar cilvēku individuālo un grupu atmiņu.

Daina Bleiere

STARPTAUTISKĀ KONFERENCE “JAUNĀKIE ARHEOLOĢISKIE PĒTĪJUMI” LIETUVĀ

2010. gada 26. novembrī Šauļos norisinājās ikgadējā Lietuvas Arheologu biedrības organizētā konference, veltīta jaunākajiem arheoloģiskajiem pētījumiem Lietuvā un kaimiņu valstīs. Konferences pirmā daļa bija atvēlēta Baltkrievijas, Igaunijas un Latvijas arheologu ziņojumiem par jaunākajiem atklājumiem savās valstīs, bet otrajā daļā pašmāju arheologi prezentēja savus pētījumus dažādu periodu senvietās Lietuvā.

Konferenci atklāja Lietuvas Arheologu biedrības vadītājs Zenons Baubonis ar svinīgu uzrunu. Pēc tam krājuma “Arheoloģiskie pētījumi Lietuvā 2009. gadā” atklāšanas runā Gintauts Zabiela īsi raksturoja katru rakstu, uzsverot, ka krājumā apkopotie materiāli ir aktuāli ne tikai tagad, bet īpaši nozīmīgi tie būs turpmākajiem pētījumiem.

Baltkrievijas delegācijas referāts klātesošos iepazīstināja ar HES applūdinājuma zonās pētītajām senvietām – kompleksu Komatava-4, kas apvieno četras senvietas (no paleolīta līdz bronzas laikmetam), kā arī viduslaiku Drutskas kapsētu. Sikāk tika apskatīti Minskas vēsturiskajā centrā pētīta